

BOLDOG IDŐK

(VÁZLAT)

Mesélek arról a „semmiről”,
mi koporsódig megaranyozza életed.

„Hej huj! Megbolondultak a diákok!” Bokai úr nagyot szuszogott, az orrához kapott, alaposan megdörzsölte, azután ugyanezt tette a szemeivel is, mialatt az előbbi felkiáltás hagyta el száját. Még egyet nyújtózkodott, aztán a tőle telhető legnagyobb fürgeséggel ugrott ki az ágyból.

— Feleség, feleség, Pirikém, hallod, tisztára megkámforodtak ezek a diákok!

Az ablakhoz szaladt, félrehúzta a kopott, piros szövetfüggönyt s jókedvűen nézett ki a kora reggeli napsütésben tündöklő utcára.

Pompás alak volt az öreg hosszú, hímzett hálóingében, zöld papuccsal a lábán. Alsónadrágjának kötői, mint fehér giliszták, másztak utána a padlón. Feje tetején tizenöt szál haja, mit nappal szépen lekefélve hordott, most a szélrózsa minden irányában röpködött és rakoncátlankodott, bajuszának egyik szára lefelé lógott, mint egy kínai kulinak, a másik még megőrzött valamit a tegnapi bajuszpedróból s huszárosan, peckesen igyekezett bolondítani a világot. Arcának egyik fele árnyékban maradt, abból nem sokat lehetett kiolvasni, másik felét a júniusi reggel ragyogó napja élesen megvilágította, s mindenki láthatta, aki csak akarta, hogy Bokai bácsi fájintos, oregecske úriember. Szemei valamikor kékek lehettek, de a hosszas használattól s a mindennapos alkoholöntözéstől megfakultak, mint a napsütött és esővert vászon, s szegésük, a szemhéjak, megráncosodtak, mint a fán felejtett besztercei szilva. Arca kövérkés volt, ajkai duzzadtak, s ha száját kinyi-

totta, amit gyakran megcselekedett, mert három dolgot nagyon szeretett a jó Bokai bácsi: enni, inni és beszélgetni, látni lehetett, hogy egy szemfoga balról, fent hiányzik. Ettől egy picurkát selypített is, ami fene módon jól állott neki. Egyébként, akik emlékeznek reá, azt mondják, hogy valamikor igen szép baritonja volt az öregnek, de hát istenem, az idő múlik, s egyszer minden megkopik, még a Bokai bácsi baritonja is.

Azért alkalomadtán, ami elég gyakran került, az öreg még kivágta a rezet. Ha még azt is elmondjuk, hogy az orrán, különösen ilyenkor, szép világos reggeleken, a rózsaszínbe játszó lilának egy igen diszkrét árnyalata volt felfedezhető, tökéletesen tisztában vagyunk Bokai úrral, ki a tekintetes megyénél volt irodatiszt, azonkívül háztulajdonos a Megye utca végén s ennél fogva a városnak ezen a fertályán korlátlan tekintély.

A szomszéd szobában olyan lárma volt, akárcsak egy képviselőválasztást megelőző barátságos pártértekezleten. Aki ilyenén még nem vett részt saját testi személyével, az erősen elmaradott, pizlicsár ember nálunk.

Egyszerre legalább nyolcan-tízen kiabáltak, a nagy lármából kihallatszott egy-egy sora valami nótának: „Te csaltál meg, nem én téged”, utána mindjárt: „Nem olyan, mint más, mint Kucug Balázs.” Mai napig sincs megállapítva, hogy egy ember, vagy kettő, vagy esetleg több is énekelt-e.

Az ajtót minden pillanatban úgy bevágták, hogy Bokai bácsiék hálószobájában a szekrény tetején táncoltak a tavalyi befőttesüvegek, a snapszosflaskó, ami jól a szekrény szélén volt, hogy mindig kéznél legyen, leesett. Szerencse, hogy Bokai bácsi, mint óvatos ember, a mindennapi nyakolajat jó vastag üvegben tartotta, így nem történt szerencsétlenség. Az öreg szeretettel emelte fel a palackot, kicsit felhúzta az orrát, mert a dugó mellett kiszivárgó köményes illata csiklandozta, s mivel istenfélő ember volt, felsőbb rendelkezést látott abban, hogy az üveg lecsúszott, s ha már a kezében volt, töltött egy pohárával s ivott. Csettintett a nyelvvel s mindjárt dúdolni kezdett.

„Mert ha nem vesz feleséget, ki főzi meg az ebédet?” Ez volt a rendes reggeli nótája, s mindig a közepén

kezdte, csak a harmadszori vagy negyedszeri éneklésnél fogott az elejébe s kellő bánattal mormogta el: „Bús a magyarnak élete, búsabb, mint a fülemile.”

— Nahát, ezek a diákok tisztára takarítva meg vannak bolondulva. Reggel hat órakor ilyen lármát csapni! Tiszta szerencse, hogy valamelyik professzor nem lakik erre. Hallod, Pirikém? Nahát, ez mégis bolondság!

— Hagyja, hagyja, magából csak az irigység beszél. Jólesne a bolondikus fejének, hogy egy kicsit együtt handabandázzon a fiúkkal.

Pirike úgy tett, mint aki haragszik, az ablak felé fordult, kedvesen hunyorított, mert a világosság még bántotta a szemét. Erős szálú fekete haja összebomlva hullott homlokára, legalább huszonöt évvel látszott fiatalabbnak, mint Bokai bácsi. Ő is figyelni kezdett a szomszéd szoba lármájára. Nagyszerűen mulatott a sok bolondságon, amit a diákok összevissza beszéltek. Megismerte mindegyiket a hangjáról és úgy hallgatta őket, mint egy színházi előadást.

Bokai bácsi öltözködni kezdett, Pirike a paplan alatt összehúzódott, mint egy cica, két tenyerét egymásra fektette, behunyta szemét és ábrándozott.

A Megyeház utcában kezdték nyitogatni az ablakokat, kisasszonykák kiabáltak át egymásnak s szelesen, pirulva kérdezősködtek a diákokról. A mamájuk durcásan kiáltotta a másik szobából:

— Hagyjátok a csudába azokat a diákokat, még egy hét, s aztán úgyis elmennek. Jobban tennék, ha az érettségire készülnének, mint hogy így felfordítják a várost.

A „Nyúl” vendéglős az ajtóban állott és mogorván nézte a világot, bosszantotta, hogy egész éjjel csendes volt a kocsmája.

Nagy hasára tette gyűrűs, kövér ujjait s úgy magyarázta a szomszédjának, az ösztövé, kehes szűcsnek, hogy nem tud a fene erre hozni legalább egy kopót, aki látná ezt a rettenetes szemtelenséget, amit a romlott fiatalság fényes nappal művel. A láthatáron azonban egyetlen kopó sem jelentkezett valamelyik segéd-tanár személyében, azok most az öreg kollégium udvarán a reggeli „vityire” induló diáksereget rendezték

sorokba. A szűcs megvigasztalta Nyúl bácsit. Fiatalság, bolondság, mondotta, s aztán holnap lesz a követválasztás, nem csuda, ha a diákok is be vannak rúgva, hiszen már egy hónapja, hogy a fiákerlovak is fekete-kávét vacsoráznak és seprópálinkát reggeliznek. Nyúl bácsi a vendéglőjében elfogyasztandó nagy mennyiségű választási tokányra gondolt, elméletben a harminc krajcáros hordóhoz négy veder vizet már hozzáöntött, erre a derűs eszmére megenyhült, behívta a szűcsöt és megkínálta egy pohár szilvóriummal. Ittak egy adjonistent, Nyúl bácsi nagyot tüszentett, a szűcs köhintett vagy hármat, kezeltek, s ment mindenik a dolgára.

Bokai bácsi már elkészült a bajuszával is, addig forgatta bajuszpedrős ujjai között, míg mind a két szára hetykén meredt fel az orra két partján. Azt hitte, hogy Pirike megint elaludt, fogta a köményes üveget és átment a diákokhoz.

Észre sem vették, hogy benyitott. Az ajtó előtt állottak vagy négyen, azokat úgy kellett a nyitott ajtóval félrenyomni az útból. A kis szobában olyan füst felhőzött, hogy Bokai bácsi elkezdett prüszkölni tőle, s mint ilyen esetekben nagy gyakorlattal rendelkező ember, hirtelen ő is cigarettára gyújtott. Az ágyon feküdtek hatan is széltében-hosszában, s lehetetlenség volt megállapítani, hogy melyik énekel, melyik szaval. Egy párányi asztal volt a szoba közepén, azon állott egy szép, nyúlánk fiú, göndör, fekete haja csapzottan omlott szemébe, kabátját, mellényét ledobta a földre és egy szál ingben énekelte lehetetlen hangon, hogy „Lolo, Dodo, Zsuzsu, Kloko, Margo, Frufu”, aztán megint százszor egymás után: „Lolo, Dodo, Zsuzsu, Kloko, Margo, Frufu.”

A ruhaszekrény ajtaja nyitva volt, s benne hatalmas szál tordai fiú kucorgott, a legjobb matematikus s a legnagyobb verekedő.

Egy ócska, szürke felöltő s két nadrágszár mindig az orra elé libegett, de ez cseppet sem zavarta, nyugodtan cigarettázott a szekrényben s csak egyszer-egyszer szól ki, hogy töltsenek neki is.

Úgy látszik, hogy a sok Lolót megunta már. Hamisítatlan tordai akcentussal kiáltott ki a sifonerből:

— Te prücsek, ha le nem mászal arról az asztalról, úgy a fejedhez vágam ezt a cipőt, hogy szertemenyen.

Lolo, Dodo, Zsuzsu, Kloko, Margo és Frufu szerelmese, egy balkáni főváros osztrák—magyar konzuljának a fia, méregbe jött, kiabálni kezdett, de aztán úgy látszik, hatott reá, hogy egy hetedikes ilyen előkelő társaságban viselje magát szerényen, és még vesztebbül rikoltotta tovább: Lolo, Dodo, Zsuzsu...

Rózsaszín selyemmel bevont, rongyos kis rokokó díványon elnyúlva feküdt az osztály legjobb szívű fiúja. Sohasem énekelt, szép, barna szemei kedvesen néztek a világba, mindenkit cigarettával kínált, éjjelizene-tervezetet dolgozott ki s megígérte, hogy nagyobb hatás kedvéért cimbalmát is kiszállítja minden alkalommal a tett helyére.

Az ablak mellett ült a szoba gazdája, egy fekete szalontai legény. Nagyon szép fiú volt. Bizonyosan ilyenforma lehetett az a kun menyecske, akiért Kun László király bolondult. Nem sokat kacagott, vegyész-mérnök akart lenni, a leányokat lenézte, az asszonyok kivétel nélkül nagyon szerették. Körülötte négyen állottak.

Ajtai, kemény vonású székely, a legszorgalmasabb diák, Sauerpeck, a legjobb tornász és bálrendező, Kolozsvári, az osztály kedvence, ki arról volt híres, hogy az apjának, aki képviselő volt, egyik szeme kék, másik fekete, és legszebb hangja van az egész országházban.

A negyedik, a középtermetű szőke fiú, Szentmártoni, kinézett az ablakon kelet felé, hol a nap rózsaszínűre festette a kék nyári eget — és szomorú volt.

Arra az egy hétre gondolt, ami még az érettségig van, ami ha letelt, itt kell hagynia a vén kollégiumot, mely nyolc éven át nevelte, a barátokat, a diákvezérséget, a várost és vele az első szerelmet, mely ha ő elmegy, ideszakad, mint a letépett rózsaszál, mi napról napra fonnyad és illatát veszti.

Mikor Bokai bácsit észrevették, tetőpontját érte el a zenebona. Tordai a sifonerből bömbölt feléje, a Consul az asztal tetején zsviót rikácsolt, Szalontai teljes komolysággal csak ennyit mondott: banzáj. A Cimbalmos, aki román vidékről való volt, torkaszakadtából ordította, hogy szetrejaszka és a rokokó díványról lelógó lábaival

a szekrény oldalát rugdosta. Sauerpeck a mosdótálon dobolt s egyik kezével trombitált. Ajtai, a komoly székelő, legényesen rikkantott: „csuhaj retek, kit szeretek”. A többiek tőlük telhetőleg a legnagyobb lármát követték el.

A nagy zajban Szentmártoni, az ifjúság hivatalos szónoka, nekikezdett, hogy Bokai bácsit tekintélyének megfelelő ünnepélyességű beszéddel üdvözölje. Mindenki beleordított. Mikor odáig jutott, hogy „és keblünkben ugyanakkora szeretettel és lelkesedéssel üdvözöljük a köményes üveg megjelenését is és túlaradó érzelmeinknek nem tudunk jobban kifejezést adni, mint hogy” — „megisszuk” — ordította ki a sifonerből Tordai, és Bokai bácsi elégtelen húzott egyet az üvegből, azután benyújtotta Tordainak, ki magára húzta az ajtót és kikiáltotta, hogy halálfia, aki ki meri nyitni, míg ő nem szól.

Az udvaron a Pirike hangja hallatszott:

— Bokai, Bokai, hol a csudában van?!

Bokai megszeppent, a fiúknak azt mondta, hogy ő már el is ment a hivatalba s azzal kisurrant a szobából. A diákok is elkezdtek csendesedni, egyesével-kettesével tűntek el. A Cimbalmos már aludt a rokokó díványon, lábai messze lelógtak róla, a Consul az asztalra feküdt, lábait a Cimbalmos mellére nyújtotta, Szentmártoni egy széken bóbiskolt, Sauerpeck, Kolozsvári és Ajtai az ágyra feküdtek, s a sifonerben veszetül horkolt a köményes üveg társaságában Tordai, a matematikus.

Pirike Szalontait hívta reggelizni. Üdén csengett a hangja:

— Sanyi, Sanyi, reggelizni!

A fiú bement Bokaiékhoz, az asszony átfonta nyakát, szájon csókolta, és míg a másik szobában a diákok álmodtak az első szerelem tovalibbenő hímes pillangójáról, a húszéves álmaikhoz altató muzsikát zümmögött az Élet: Pirike szobájában kibontotta bódító, piros virágát az asszonyszerelem.

Délelőtt tizenegy órakor Kerekes bácsi nyitott be a diákok szobájába. Első teendője az volt, hogy az asztalon álló snapszosüvegből jót húzott, felvett egy árván

nyújtózkodó Király-cigarettát, komótosan reágyújtott s ezalatt gondolkozott, hogy melyik fiút rázza fel. Választása Szentmártonira esett, mert annak a feje úgyszólván lecsúszott a székről, s minden pillanatban indulóban volt lefelé az egész teste. Az öreg fogta a fiú fejét, feltette a szék karjára, s hatalmas felleget fújt az orra alá. Szentmártoni nagyot nyelt a füstből s kinyitotta a szemét.

Első pillanatban azt gondolta, hogy a kollégium dísztermében van a reggeli précesen, mert Kerekes bácsinak csak a fejét látta, s az — uram bocsáss! — éppen olyan volt, mint a nagyságos fejedelem olajfestményű képe a szószék fölött. Egy darabig azon töprengett, hogy a csudába került a felséges fejedelemre rézpitykés kék dolmány, de aztán meglátta a cipőket is, és mindjárt tisztába jött vele, hogy valami bibi van a dologban, mert akkora lábai három vármegyében csak Kerekes bácsinak, a kollégium főpedellusának voltak, s ha ő megjelent a diáklakáson, az bizonyosan nem jót jelentett.

A mozgolódásra a fiúk is kezdtek feltápáskodni. Egy kicsit zavarban voltak, mikor Kerekes bácsit meglátták, de mivel az öreg cigarettázott, gondolták, hogy nem lehet baj.

Tordai, a matematikus is kibújt a sifonerből s akkorát nyújtózkodott, mint egy álmos kuvasz, a Consul, meglátva a „szolgaszemélyzetet”, elegánsan kezdett nyafogni: „ná, mi az, mi az?”

Kerekes bácsi kajánul törölte kétfelé vastag, szürkülő bajuszát, s hamiskásan mondotta:

— Hinnye be sokat tanultak az éccaka, hogy még mindig alusznak; hát azért gyüttem, hogy Szentmártoni, Tordai, Ajtai, Szalontai és Sauerpeck menjenek ecceribe az igazgató úrhoz.

— Mi a nyila? Hát aztán mér? — kérdezősködött Ajtai, a komoly székely.

— Az nem tudódik — felelt Kerekes bácsi, s menni készült, de a diákok tudták, mi a becsület s addig nem engedték el az öreget, míg zsebeit cigarettával meg nem rakták s meg nem ittak vele egypár pohár snapszot.

Félóra múlva már az igazgató előtt állottak a fiúk. A mindig komoly, fekete embert önkéntelenül nagyon respektálták, s egy kissé mindegyik megszeppenve várta, hogy mi lesz.

Pár perc múlva megkönnyebbülten lélegzettek fel. Mindössze annyi volt az egész, hogy az igazgató szigorúan megtiltotta nekik, hogy a képviselőválasztás napján az utcán mutatkozzanak.

Kifelé jövet Tordai már mormogta, hogy „hát még mi a fenét ne?”

*

Másnap reggel a Nemzeti udvarán Szentmártoni és Sauerpeck jelentek meg először. A százesztendőös omnibusz a szabad ég alatt jobb időkről álmodott. Mikor a fiúk közelébe értek, magányos kanpulyka ugrott ki belőle s mérgesen kezdte birizgálni szárnyaival a földet. A konyhaajtóban óriási kék tállal megjelent a kövér szakácsné, egy repedt sarkú szolgálót istenesen képen teremtett s borzasztó patáliát csapott, ő tudja, miért. A lármára előkerült a vendéglős, fején kis kerek, fekete selyemsapkával, kiállott a kapuba s átkiabált a szomszéd mézszárszékbé, hogy hozzák már azt a húst, az istenit.

A kávéház udvari ajtaján ebben a pillanatban lépett ki Csomai tanár úr. Látszott rajta, hogy egész éjjel nem aludt. Háromgalléros, barna havelockja festői ráncokat vetett rajta, s nagy kockás pepita nadrágja és sapkája ezen a reggelen is éppen olyan fiatalosan és jókedvvel teljesítették szolgálatukat, mint húsz évvel ezelőtt, s látszott róluk, hogy örökifjak s megkophatatlanok, mint gazdájuk szíve és méltók azokhoz a legendákhoz, miket három diákgeneráció szőtt köréjük. A tanár úr pepita sapkája mögött Juhari bácsi hatalmas bölényfeje meredt fel, s vérben forgó szemei keresni látszottak valami szerencsétlen alakot, kit az akkor divatossá lett mungó jelszóval morzsoljon semmivé.

Kiléptek az udvarra, és nyomukba tódult az egész korteshad. Egy pillanat múlva a vendéglő elé kocsik robogtak, az utca megelevenedett, a Hattyú felől, a mungók tanyájáról idehallatszott a lárma. Ott a rendőr-

kapitány intézkedett, s a kocsikat Gradivó úr rendezte. Peckesen lépdelt az öreg, mint vén kakas, császárszakállát minden pillanatban hátrasimította, hangját harciasan recsegtette, igen szerette volna, ha ez alkalommal végleg és visszavonhatatlanul elhiszik neki, hogy a császári hadseregben főhadnagy volt.

A Varcagásból átcsapott a házak fölött a falusi szavazók lármája, s mikor a Nemzeti előtt megjelent az első piros tollas választó, Juhari bácsi elkiáltotta magát, hogy még a falak is reszkettek a főtéren, s a tyúkszemgyártó apró pityókák megmozdultak a földön:

— Éljen a negyvennyolcas függetlenségi párt!

Abban a pillanatban a Hattyú felől is felharsant a kiáltás:

— Éljen Sovári képviselőnk!

Ez a hang közel sem járt a Juhari bácsiéhoz. A sánta városgazda szerencsétlenkedett vele, a másik pillanatban már behúzta magát a kapu alá, mert a szemben levő udvarról egy csizmadiainas kukoricacsutkát vágott a fejéhez.

A diákok is előbújtak az omnibusz mellől. Kissé félve köszöntek Csomai tanár úrnak, aki úgy tett, mintha semmit sem tudna az igazgató intézkedéséről s barátságosan intett a fiúknak.

Azok csak erre vártak, a másik percben már egy-egy zászlót fogott mindegyik, felültek egy kocsira s végighajtottak a városon. Ahol választókkal találkoztak, nagyokat kurjantottak:

— Éljen Lakatos Kálmán, éljen a függetlenségi párt! A függönyök mögé félig elbújva néztek utánuk a

leányok és asszonyok, és ők büszkén köszöntek nekik, mint akik most valami igen nagy dolgot művelnek.

A kollégium kapui zárva voltak, az ablakokból kíváncsian kandikáltak ki a kisdiaékok, mint bárányok a cserényből. Amikor megunták a piros és fehér tollasok tolongását nézni, azzal szórakoztak, hogy a kollégium falai tövében hűsülő Gáborokat, ahogy a sátoros cigányok nemes törzsének férfi tagjait nevezték, egy-egy mosdótál vízzel nyakon öntötték. A kollégiummal szemben, a régi fejedelmi palota komor falához Talpas Károly támaszkodott, valamelyik diák egy fél cipőt dobott

le neki, azt rágta az öreg nagy igyekezettel, fel se vette, hogy minden pillanatban lekiabáltak hozzá: „Talpas, Talpas!”

Mikor a cipóval végzett, bement a várba, a templom mellett lefeküdt a fűbe, mint aki estig minden dolgát elvégezte s öt perc múlva már horkolt. Bozontos haja betakarta arcát, meztelen lábain szép zöld legyek sétáltak le és fel.

Sokkal agilisabb volt Kangyil. A diákokkal állandó érintkezést tartott fenn. Ahogy egy kocsi érkezett, azonnal tájékoztatta őket, hogy most ez vagy az a gróf jött meg s hozzátette: „pertu barátom” s a kocsi után kiáltott: „szervusz, komám!”

Minden percben nekifogott egy hatalmas orációnak, amiből annyit mindig ki lehetett venni a végén: „Térdig érő vérben gázolunk, de magunkat mégis el nem hagyunk!”

Ő is mezítláb volt, mint Talpas Károly. Délfelé a diákok cipódarabokat dobáltak le neki, evett, aztán a falnak dőlt és elkezdte egy hatalmas lécdarabbal a fogát piszkálni. Valamelyik diák élesen füttyölt, erre megharagudott, szemei zavarosan forogtak, „cipórágó”, kiáltotta dühösen, és sértődve tűnt el a Nemzeti udvarán, a szakácsnétól hatalmas marhacsontot kapott és azon megvigasztalódott. A nagy diákok izgatottan tárgyalták, hogy Szentmártoni és Sauerpeck zászlókkal járnak a városban és piros tollas választókat vezetnek a Nemzeti udvarára, s hogy Szalontai is velük van már, Tordai és Ajtai pedig éppen most szöknek ki a temetőn keresztül hozzájuk.

Az egész város lázba jött. Öreg urak mesélték, hogy ilyen választás nem volt hatvanhét óta. Mintha érezték volna az emberek, hogy ez a képviselőválasztás talán az utolsó, amit ők csinálnak. Az ügy annál érdekesebb volt, mert a mungók Sóvári László minisztert léptették fel, s a beavatottak előre tudták, hogy a hatalmas hivatalos nyomás mellett Lakatos Kálmánnak, a negyvennyolcasok jelöltjének, egy fiatal ügyvédnek, igen kevés kilátása van a sikerre.

Ezen a választáson dolgoztak a legendás sópénzek, s a városban fantasztikus hírek keltek szárnyra nehéz

ezresekről, mikkel ennek vagy amannak a választónak lelkiismeretét forrázták meg.

Dél felé a főtéren százával állottak az emberek s minden percben torkuk szakadtából ordítottak:

— Éljen Lakatos Kálmán, éljen a negyvennyolcas függetlenségi párt!

Egy túlbuzgó tímárlegény szíve gyökeréből harsogta: „Éljen Kossuth Lajos!”

A diákok folyton kocsiztak a városban, pirostollasokat szedtek fel, s mikor ezt a hatalmas tömeget látták, mámorosak lettek a győzelem reményében. Ők még nem tudták, hogy a tömegnek csak kiabálni van joga, történni az történik, amit a kevés jogosult választó akar, vagy akartatnak vele még kevesebben.

Délután négy órakor a városháza erkélyén megjelent a választási elnök terjedelmes alakja. Óriási orrára, mely úgy ült az arcán, mint egy dísztök a tyúkketrecen, feltette szemüvegét, lenézett a térre s beszélni kezdett. A sóhajtást meg lehetett hallani, olyan csend lett, főleg, mikor az utolsó szavakat mondotta: és így nagyméltóságú Sóvári László miniszter urat kerületünk megválasztott képviselőjének — »éljen« recsegett közbe Gradivó úr — jelentem ki.”

Juhari bácsi úgy ordított, mint a sebzett oroszlán: „abcúg, éljen a haza”, s az öregnek elfulladt a hangja, mert könnyei a torkára szaladtak. Dühében és elkeseredésében megvetően köpött Gradivó úr lába elé.

Csomai tanár úr szemére húzta sapkáját, de megviszталódott, mert ezer torokból harsant fel ismét:

— Éljen Lakatos Kálmán, éljen a negyvennyolcas függetlenségi párt!

Magyar sors — gondolta az öreg, nagyot sóhajtott és megkönnyebbült.

Egy hórihorgas jogász fiú irtóztató nagy zászlót tartott, ahogy a szél lobogtatta, látni lehetett rajta a betűket: Éljen Sóvári László képviselőnk!

A zászlót jobbra-balra lengette és nagyot kurjantott: „Éljen Sóvári!” Ezt már nem bírta el Tordainak, a matematikusnak a szíve sem, azt mondta, ahogy a csizmadiaszínben ezerszer hallotta: „jaj, hogy a nyavalya törjen ki!”, s olyan pofont kent le a hosszú jogásznak,

hogy azt még a matematika örök érvényű igazságaival se lehetett volna letörölni. A jogász meglódult, a zászlórudat ráejtette gazdájának, egy kövérkés ügyvédnek a hasára, ki mint mungó főember, megadással viselte el a sorsnak ezt a csapását.

A tömeg két részre vált, a felpofozott hosszú jogász után megindultak a mungók, élükön az előkelőségekkel, s a lehetőségig arányosan és mérsékletesen kiáltották szabályos időközökben: „Éljen Sóvári László!”

A függetlenségek Lakatos Kálmán háza felé mentek, s a lelkesedés tombolt soraikban.

Ezalatt Szentmártoni és Tordai rejtett utakon bementek a kollégiumba.

Az egész diákság az udvaron volt, a kicsinyek játszottak, egy-egy félős, szorgalmas fiúcska könyvvel kezében gondolt a holnapi vizsgákra. Az öreg falak komolyan néztek le a zajongó seregbe, és a tekintélyes Őrhegy fölött a nap mélabúsan intett búcsút a városnak.

Tordai felsegítette Szentmártonit az udvar legkiemelkedőbb pontjára, a vizeshordóra, a diákok odasereglettek és lelkesedéssel hallgatták, hogy mit beszél.

A középső sor — így nevezték a diákok ősidők óta az első emeletet — egy ablakából a fiatal fizikatanár nézett ki. Beretvált arcával olyan volt, mint egy nagykövet. Nemrég jött haza egy holland egyetemről és most bántotta ez a felfordulás, ami a városból átcsapott a kollégium elzárt falain és megszállotta a politika oktalán és céltalan zenebonájával a diákok lelkét is. Le akart kiáltani, de meggondolta, hogy a baj sokkal mélyebben van, mint hogy azt most hirtelen egy tanári szóval el lehetne intézni. Szomorúan legyintett a kezével és indult a menyasszonyához, egy régi, híres professzor kedves és okos leányához, kivel úgy találtak, mintha összeválogatták volna őket.

Nemsokára a kapu előtt tolongtak mind a diákok. Kerekes bácsival, ki hivatalos tekintélye minden komolyságával igyekezett visszatartani őket, nem sokat törődtek, a kaput kinyitották s pár perc múlva rendezett sorokban csatlakoztak a negyvennyolcasok menetéhez, s zengett ajkukról a „Kossuth Lajos azt izente ...”

A megbukott Lakatosnak a függetlenségi hölgyek korszorút nyújtottak át, s lakása előtt sokáig tüntetett a tömeg.

Kezdt sötétedni, az emberek széledeztek, egy kisebb csapat diák és mesterlegény összeverődött s beverte egypár főmngó ablakát. Arra a hírre, hogy a rendőrkapitány az órszobába vitette Szentmártonit, Sauerpecket és két mészároslegényt, nagyobb csoport jött a városház elé s betódult a folyosóra. Csak Murkost találták ott, az öreg dobost, s az, mikor meghallotta, hogy miről van szó, fogta a kulcsokat, s a diákokat és mesterlegényeket szépen kiengedte, még utánuk kiáltotta: „Éljen a haza!”

Besötétedett. Felgyúltak a lámpák, s a háziasszonyok mérgesen jártak-keltek és pokolba kívántak minden képviselőválasztást, mert férjüket hiába várták vacsorára. Minden épkézláb ember a vendéglőkben volt. Nyúl bácsinak nem lehetett panasza. Kóvér lábain függén mozgott ide-oda, néha leszaladt a pincébe, hogy egy-egy hordót megcsapoljon s ilyenkor a keresztelést sohasem felejtette el.

A mungók a Hattyúban gyűltek össze. Vigan voltak erősen, de csak az urak. A kisebb emberek az előkelőségek jelenlétében nem érezték jól magukat és rendre-rendre átszivárogtak a Nemzetibe, hol a negyvennyolcasok leszédtek róluk még a keresztvizet is, de legalább kedvükre kiabálhattak. Egy óra múlva már újra kész volt a barátság, és együtt szidták a piszkos mungókat.

A negyvennyolcasok színe-virága a függetlenségi körben tanyázott. Csomai tanár úr olyan szépen beszélt, hogy Juhari bácsi sírva fakadt, megivott gyors egymásutánban tíz spricet s megesküdt, hogy „Istene ne legyen annak a Gradivónak, én agyonütöm”. A beszédek elhangzottak, itt is, ott is tárgyalták a nap eseményeit. A Jancsi bandája kuruc nótákat muzsikált, s az emberek belemelegedtek a mulatásba.

Ha egy idegen érkezik a városba, ne adj' isten, hogy meg tudta volna mondani, kik győztek. Akiknek a Hattyúban húzza Géza, vagy akik a Jancsi hegedűje mellett ülnek az asztaloknál. Az igaz, hogy Oroszlán bácsi, a függetlenségi kör vendéglőse is kitett magáért.

Juhari úr meg is jegyezte, hogy ilyen rostélyost még a szentséges római pápa sem evett ma, de ilyen bort sem ivott, tette hozzá büszkén Oroszlán bácsi, amiben nagy igazság lehetett.

Hajnalban lecsendesedett a város, s a kelő nap csudálkozva állott meg egy pillanatra az égen, s a trafikajtóra festett vén török majd kiejtette csibukját a szájából, mert Juhari bácsit és Gradivó urat látta karfonfogva, barátságosan bandukolni a piacon. Örök titok marad, hogy ezen az éjszakán hol, miképpen békültek ki a nagy ellenfelek. Azt azonban rebesgették a városban, hogy Gradivó úr egy veresgarast se kapott önzetlen fáradozásai fejében. Nem is jó tőle azóta vélemény hallani a kormányról. Császárszakállát Kossuth-szakállra egészítette ki az öreg, és komolyan foglalkozott azaz a gondolattal, hogy nevét Garamira magyarosítja.

Még csak az újságok megjelenése volt hátra. Azok sem vártak sokáig magukra, délben már tudtára adta a világnak a Vármegyei Harsona, hogy Sóvári László minisztert, hazánk nagy fiát óriási lelkesedéssel képviselőnek választották meg. Nem mulasztotta el megírni azt sem, hogy Lakatos Kálmán s vele a negyvennyolcasok csúfosan megbuktak, valamint a végén azt is hozzátette, hogy nagy visszatetszést szült városszerte az éretlen diákok lármás és agresszív viselkedése.

A Szabad Szó sem maradt adós a kölcsönnel. Az óriási lélekvásárlás, a hivatalos presszió igen ékes színekkkel volt leírva, s az erkölcsi diadal felemelő hatása valóban nagy elérzékenyülést keltett. Végül melegen dicsérte meg a cikk a romlatlan lelkű, lángoló hazaszeretettől eltelt diákságot, mely nem késett érzelmeinek spontán megnyilatkozását lelkesen kifejezésre juttatni.

Ebből csak az a baj származott, hogy délután már tanári gyűlés elé idézték Tordait, Szalontait, Ajtait, Sauerpecket és Szentmártonit, az igazgató határozott parancsának megszegése miatt.

A fiúk meglehetősen drukkban voltak a komoly gyülekezet előtt. Az asztalfőn ült a rektor professzor s barna, kövér arcából jóindulatúan pislogott kedélyes szemeivel a diákokra. Mellette ült jobb felől az igazgató és na-

gyon szigorú igyekezett lenni, bal felől egy segédtanár, kit a diákok általánosan Verébnek hívtak. Ez volt a jegyző, s úgy ült ott, kezében tollal, mint a guta a falu végén. A többi tanár a helyzet komolyságához mért arckifejezést igyekezett ölteni, látszott rajtuk, hogy egyik sem aludt eleget.

Az igazgató feltette a kérdést: elfeledték-e parancsát, hogy a választás napján az utcán ne mutatkozzanak?

Mivel Tordai állott legközelebb hozzá, reá nézett és tőle várt feleletet. A nagy matematikus igen rossz szónok volt. Kapkodott, mint Bernát a mennykő után, de egy okos mondatot sehogy se tudott kiszorítani.

A végén az egész társaság felelt. Röviden ment az ügy, mert a diákok nem tagadtak semmit. Az igazgató kiküldte őket, pár perc múlva megjelent az ajtóban Veréb, és szólott, hogy menjenek be.

Egész komolyan meg voltak ijedve. Tulajdonképpen csak most ébredtek tudatára annak, hogy milyen súlyosan megsértették az iskolai fegyelmet. Mindeniknek erősen vert a szíve, mikor az igazgató beszélni kezdett:

— Fiúk, oly nagy hibát követtetek el, hogy a legerősebb büntetéssel kellene ezért sújtanunk benneteket. A tanári kar az érettségiig határozni fog, hogy valami más büntetést adjon-e, vagy ne engedjen egyiketeket sem vizsgára.

Elsápadtak ezekre a szavakra. Szentmártoni valami mentséget akart elhebegni, de a rektor professzor közbevágtott:

— Takarodjatok dolgotokra és tanuljatok, ebadta kölykei!

Kisompolyogtak, összenéztek, s mintha közbül a rektor professzor jóságos arca nézne reájuk, összemolyogtak. Érezték, hogy nincs semmi baj és mint híres férfiak sétáltak ki a kollégiumból s élvezték a fikák hódoló pillantásait.

*

Az érettségi gyorsan közeledett. Még csak három nap volt hátra, s a diákok igyekeztek kihasználni az időt. A kollégium udvarán, a kúrián, vén falak árnyékában, a kertben az öreg platánfák alatt, a temetőben, neki-

dólve egy-egy régi sírkőnek, a sétatéren rejtett zugokban, a Bükkösön és a Farkaspatakon, elnyúlva a selyem fűben, diákok bifláztak.

Egyesek magányosan morogtak könyvvel kezükben, mint a borz, mások csoportba verődtek, s egy-egy kör közepén Tordai, a matematikus vezette le Newton tételeit, a másokban Ajtai fordította Tacitust, a harmadikban Szentmártoni szorította dióhéjba a magyar irodalomtörténetet. A Cimbalmos mindenütt megjelent s undorral ment egyik csoporttól a másikhoz és kifejezést adott neheztelésének, hogy ezt a marha tárgyat még nem törölték az érettségiből. Sauerpeck is kifejtette, hogy a tornának feltétlenül szerepelnie kellene az érettségi vizsgán. Olyan saslegést vagy nyilugrást még nem látott a világ, amilyent ő csinálna ott. Szentmártonival egész éjszaka tanultak. A nagy bálrendező három nap alatt szerette volna mindazt összegyűjteni fejében, amit esztendőközön keresztül nem vett tudomásul.

Mindamellet a délutáni kurizálást sem mulasztotta el s alaposan kicsípve várta a főutca sarkán Lucit, Nucit és Ducit. Öt óra tájban fel is tűnt a három leány.

Balról jött Nuci. Gyönyörű gesztenyehaja egybefonva le volt eresztve, szemei hamiskásan mosolyogtak, olyan karcsú derékon ringott, hogy az ember csudálkozott, hogy is nem törik ketté. A szája: pici-pici vérpiros pont arcán, mint egy muskátliszirom. Szentmártoni, aki igen sok verset olvasott, büszke volt arra a közkézen forgó megállapításra, hogy tiszta vétek Nucitól másra is használnia száját, mint a csókolózásra.

A nagy bálrendező Nuciba volt szerelmes évek óta, és Nuci is csodás hűséggel kitartott mellette. A diákok annaleseiben fel van jegyezve, hogy Sauerpeck és Nuci már három éve egymásba vannak bolondulva. Nuci most tizenhat éves, Luci és Duci egy hónappal sem idősebbek, s ha megszavaztatnák az egész diákságot, akkor is csak az sülne ki, hogy ők a legszebb leányok az egész világon.

Duci nagyon szerette a sárga rózsát, és vékonyka, magas leány volt. Tejfehér bőrét melegséggel ragyogta be két gyönyörű barna szeme, keveset beszélt és édesen mosolygott. Ebben az időben azt beszéltek, hogy

Szalontaiba szerelmes, miről a fekete legény sehogy sem akart tudomást venni.

Luci csodálatos kis nő volt. Finom és édes, mint egy búbajos régi szonett. Sötétkék ruhája szeretettel simult drága testére, és a gyönyörű, álomba ringató szépségű nővirág úgy suhant tova a másik két leány között a gesztenyefás utcán, mint egy csodás hattyú a mesetavon, és szemei mint két isteni, eleven zafír néztek a virágos fákra s a báránnyelű égre.

Szentmártoni úgy szerette ezt a leányt, ahogy csak egy nagyon-nagyon szegény diák tud szeretni, ki éjjelkor pislogó lámpa mellett Anyegint olvas s a könyvre borulva alszik el.

Sauerpeck tökéletes eleganciával üdvözölte a leányokat, ahogy azt a főispáni titkártól tanulta, ki csodaszép orrával, minek hibáit paraffinnal korrigálták, közbámulat tárgyát képezte.

Pár napja, hogy a színészek elmentek a városból. A főispáni titkár a kanárisárga hajú naivának udvarolt fölényesen és fesztelenül. Sauerpeck most iszonyúan erőlködött, hogy nagy mesterét valamiképpen utánozza.

Szentmártonival találkoztak. Az úgy köszönt Lucinak, mint egy hívó a búcsún hordozott csodatevő szentkép előtt, aztán sokáig sétáltak.

A fiúk igyekeztek roppant szellemesek lenni, lenézték a lakkcsizmás, atillás bakatiszteket és szerették volna fejükkel megkopogtatni az eget.

Az élet úgy sétált velük, mint lakkcipős, selyemharisnyás lakáj, s aranytálcán hordozta utánuk minden drágaságát. Úgy érezték, hogy csak a kezüket kell kinyújtaniuk, választhatnak mindenből, az élet mosolyogva fog hajlongani előttük s új kincsekkel rakja meg tálcáját számukra.

Nagy csoport diákkal találkoztak, kik irigykedve néztek őket. Sétabotokkal jártak és veszettül cigarettáztak, egyedül Tordai, a nagy matematikus és még nagyobb verekedő nem viselt botot. Ő, mint praktikus ember, azt mondta, hogy jobb a „rájpácsi”, az elfér a kabátzsebben is.

A hosszú jogász a választás utáni napon az ott elhangzott pofért provokálta, s a párbaj, ami az érettségi

utáni napra volt kitűzve, pompás szenzációnak ígérkezett. A nagy matematikus élvezte a közbámulatot és fogai között egy iszonyú nagy bőrszivarral kínlódott.

A reformátusok öreg tornyában megszólalt a harang, melynek hangjára még néhai jó Apafi Mihály, Isten kegyelméből s a török császár akaratából való nagyságos erdélyi fejedelem, fohászkodott fel az egek urához egy kupa jóféle küküllőmenti mellett, mit ökörszekéren hoztak utána Ebesfalváról. A honvédkaszárnya felől megjelent a főutcán a hazafelé tartó tehéncsorda. Egy méla szemű, fehér tehén nyakán meg-megkondult a kolomp. Várkonyi, a főispánné bátyja, öregedő, süket mágnás, előkelően húzta köszvényes bal lábát a kaszinó felé, Juhari bácsi Gradivó úrral a függetlenségi körbe ment a piacon át spriccerezni, a Hattyú előtt inspekciót tartott Báró, a terces Géza bandájából, örökös piros lájbjában le s fel sétált. Az arra jövő fiatal szolgabírótól megkérdezte: „Hát lesz valami?” — s aztán megindult a banda után a cigánysor felé.

A leányok hazafelé igyekeztek. Szentmártoni Lucit kísérte. A kapuban kezét fogtak. A fiú ezzel a kézfogással szerette volna elmondani mindazt, mit róla gondolt, míg hosszú estéken ablaka előtt sétált s reggel öt várta, hogy iskolába menet egy pillantást vethessen még reá. Elkérte tőle a virágot, mit blúzán viselt. Luci aranyosan mosolygott, odaadta, búcsúzott és eltűnt a kapuban. A fiú boldogan ment végig az utcán s a virágot örök emlékül tette el.

*

Az érettségi sokkal könnyebben ment, mint hitték. Amire nyolc éven át vágyva-rettegve gondoltak, most itt volt.

Egymástól jó távol ültek a fiúk s a latin írásbelin kínlódtak. Sauerpeck a körmét rágta és kérdően nézett a mellette ülő Szentmártonira, Cimbalmos Tordainak sügta: „Olyan marha vagyok hozzá, mint az iks.” Szentmártoni már be is adta dolgozatát s kiment. Nemsokára Kerekes bácsi zsemléket hozott be, minden fiú kapott egyet. Falatoztak, vigyázva babráltak a süteményekkel, apró papírszeleteket szedtek ki belőle. Egy félóra múlva

mindenik készen volt a feladattal, de tempóztak, s a Cimbalmos nagy izzadva csak délben jött ki a teremből s gúnyosan nézett Verébre, ki már másfél órája strázsálta őt.

Másnap délre készen-voltak a szóbelivel is. Úgy ment minden, mint a karikacsapás. Egy óra múlva az igazgató kihirdette az eredményt. Senki sem bukott meg. A fiúk részegek voltak az örömtől. Repülni szerettek volna, lelkük vágyva gondolt az életre, mely már várta őket, hogy elnyelje mindnyájukat s leverje róluk az ifjúság drága hímporát.

Könnyű szívvel hagyták el a vén kollégiumot, s arról folyt a szó, hogy ki mihez kezd. Édes gyönyörűséggel gondoltak a vakációra, mely mint érettségizett férfiakat ölelte őket körül.

Csak Szentmártoni volt szomorú és nyugtalan. Mind-egyik fiúnak volt valami terve. A szülők már lerakták a síneket, melyeken el kell indulniuk, de mit kezdjen ő, kinek senkitől nem lehet semmit kérnie, kit senki sem vár. Behunyta szemét és úgy érezte, hogy a kollégium falai is elszaladnak előle, és ő ott marad egyedül, árván, mint sivatag tenger közepén az irányt vesztett hajó.

Délután a sétatérre ment és onnan tovább a nyári üdeségben zöldellő erdő felé.

A hegyoldalon lefeküdt a bársonyos fűbe. Színes bogaracskák zümmögtek körülötte, egy fehér lepke szállt reá és csápjával az arcán végigfolyó könnyekben tapogatott. Valami nagy bizonytalanság szállta meg, és félelem markolt szívébe a jövő miatt.

A kollégium úgy vette eddig körül, mint gondosan épített vár, melyben minden megvan, mire szüksége volt. Nyolc esztendőnek minden emléke felújult benne, s még a kisdíák korában kapott pofonokra is örömmel gondolt ebben a pillanatban, s szívében szomorú búcsúztató sírt az ifjúsági lap fölött, melynek szerkesztője volt, a könyvtár fölött, hova már a szeretett Anyegint is visszaadta, az önképzőkör fölött, hol beszédeit tartotta. Elsiratta az öreg templom kórusát, honnan vásárnaponként a leányokra nézett le, megsiratta a kövér, jóságos Lukács nénit, kinél kisdíák korában annyiszor

zsírozta meg a kettőért kenyeret, tanárait, a gesztenyefás főutcát, hol annyit sétált, a Holtmarost, hol gyermekkorában varjófészkekre vadászott, a Bükköst s a regényes Farkaspatakot, hol annyit barangolt.

Sírt-sírt és nem tudta, hogy a gondtalan első ifjúságot siratja.

A Maros messziről ide csillogott, tutajok úsztak rajta lassan, az országútról a távolságokon át megszűrve jött fel hozzá a szekerek zörgése. A csodaszép, kék ég mély kupolájában fecskék röpködtek és elsuhantak fölötte, mint a játszi gondolat.

Szeretett volna beleillanni, belehalni a gyönyörű világba.

Elaludt és álmódott. Vonaton utazott. Mindenféle emberek tolongtak körülötte, nyomták és taszigálták, ő is erőszakosan szorított magának helyet. A vonat sokszor megállott s nehezen indult tova. Bosszankodott, mert sietnie kellett, hogy miért, azt nem tudta. Egyszer megindult a vonat, és irtóztató sebességgel rohant előre. Az emberek rázódtak s meg voltak ijedve.

A rémület kiült az arcukra s felírta oda a kérdést: mi lesz, hova megyünk? Senki sem tudott felelni. Az örült rohanás még mindig tartott, de már voltak, akik megszokták. Egyesek nyugodtan falatoztak, a sarokban egy kövér ember aranyórára alkudozott. Egy gyönyörű szép, szőke nő az ijedtségtől elájult, csúnya, himlőhelyes öreg férfi szaladt hozzá s míg a ruháját bontotta ki, kéjesen simogatta mellén a hófehér bőrt. A vonat most már olyan gyorsan rohant, hogy recsegett, ropogott minden eresztéke, kinn összefolyt minden egyetlen örületesen kavargó szűrkeségbe.

Jajgatott és sírt mindenki, csak a himlőhelyes simogatta tovább a gyönyörű szőke nő nyakát, a kövér éppen most fizette az aranyóra árát, három ember huszonegyet játszott nagy pénzbe, a negyedik kibicelt és valami zöld pálinkát ivott. Egy irtóztatós reccsenés, és porrá ment az egész vonat. Ő a kövérral, ki az aranyórát szorongatta, a himlőhelyessel, ki egy pillanatra sem engedte el a csudás szőke nőt, mélyen a föld alá került. Mikor megszokta a homályt, Kolozsvárit és Ajtait pillantotta meg. Mind a kettőn szürke katonaruha

volt, és sokkal öregebbeknek látszottak, mint ma dél-előtt. Szólította őket, de egyik sem felelt. Csak akkor vette észre, hogy Ajtainak csak a feje van meg, testét sehol sem látja, Kolozsvárinak pedig a homloka közepén egy kis piros nyílás van. Mindketten szomorúan és hangtalanul néztek reá.

Megborzongott. Kolozsvári fejéből a kis piros nyíláson utálatos csudaféreg mászott ki. Ronda, nyálkás testét felnyújtotta a magasba s fejét jobbra-balra ingatta. Rettenetes volt. Szentmártoni odament a fiúhoz, rázta, költögette, de az meg se moccant.

Akkor vette észre, hogy hosszú-hosszú sorban ugyanilyen hangtalan emberek fekszenek, és mellettük pus-kák és tölténytartók, bajonettek hevernek a földön.

Nem értette az egészet. Megint rázni kezdte Kolozsvárit, az meg se moccant, de homlokán a ronda, sárga féreg kinyújtotta testét, feje felemelkedett, és egész határozottan látta, hogy röhög. Iszonyú utálat és düh fogta el, odacsapott, a féreg feltátotta száját, egy vég nélküli sötét üreg nyílt meg, s hideg szél süvöltött ki belőle.

Összerázkódott és felébredt. A nap már a messzi Székelykő kopár ormán nyugodott és sárga-pirosra aranyozta az országút fölött felvert port.

Felkelt, lesimította ruháját és zavarodottan indult meg a város felé.

*

A kaszárnya előtt mélán fújta a trombitás a capistrángot, mikor Luci készen volt az öltözködéssel. Két gyönyörű rózsaszín szegfűt tűzött mellére s megállott a mamája előtt, kinek blúzán a szobalány piszmogott.

A nagyságos asszony végignézte leányát és meg volt vele elégedve. „Mehetünk” — mondta, és elindultak a sétatér felé. A fagyalbokrok bódító illatot árasztottak, s fehér virágaik fölött szerelmesen suhogtak a sima röptű éjjelilepkék.

A kioszkban már muzsikáltak, s a terem tele volt emberekkel. Kint, a gesztenyefák alatt, fehér terítős asztalok nyúltak el, az egyik mellett Juhari bácsi rendelt bort s a pincér után kiáltott:

— Hozzon egy üveg szódát is.

Gradivó úr és Bokai bácsi asszisztáltak neki, s Bokai erősen kardoskodott, hogy „szárazon” igyák a bort, de Juhari bácsi, a spriccerek atyamestere nem tágított. Gradivó úr semleges maradt. Végül is Csomai tanár úr, ki a spriccer mellett nyilatkozott, döntötte el a vitát. Megjelent Veréb is, leült Csomai professzor mellé, a falombokon bekandikáló hold felé forgatta szemeit, s poétikusan elmélázott:

— Ó, mily felséges illata van a harmatos fűnek!

A konyha mellől friss pörkölt szaga csapott feléjük.

— Héj, pincér, hozzon hamar egy pörköltet — dörgötte Juhari bácsi, s a poézis könnyed tündére sértődötten libgett Veréb után a bálterembe.

Az első csárdást táncolták. A diákok a cigány mellé húzódtak s úgy járták, mintha létkérdés volna reájuk nézve a tánc.

A patikussegéd, egy szép, hosszú hajú fiú, bosztont táncolt a „Ritka búzára” s amerre keringett a teremben, olyan illatot hagyott maga után, mint egy mozgó drogéria.

Egy honvéd főhadnagy már belemelegedett, kurjongatott és hosszasan rikoltozott. Egyik kezét a tarkójára vágta, másikkal szorosan magához ölelt egy magas, szőke leányt, s derekát egy kissé meghajtva, tempósan aprózta a táncot.

A falak mellett körben ültek a mamák. Az előkelőségek a főispánné köré csoportosultak, ki lornyonján át hűvösen nézte az „esetet”, s igyekeztek lehetőleg vele társalogni.

Lennebb a kisebb előkelőségek igyekeztek magukat távol tartani az iparosasszonyoktól, kik egy cseppet sem erőlködtek róluk tudomást venni, hanem boldogan és csillogó szemmel nézték, hogy merre repül a táncban a leányuk.

Középen egy nagy majomszigeten a Consul tartott előadást a diákoknak.

— Nagyon snász dolog ez a rrricsáj — recsegtette, elkezdett kiabálni egy kövér bárókisasszonynak s hozzá szaladt. A fiúk röhögtek alig derékig érő szmokingján. Persze az övéket Magyar úr, a diákok ósrégi udvari

kecskéje, becsületesen hosszúra szabta, nem spórolt a szövettel, mint azok a gazember pesti szabók.

Veréb iszonyú problémát csinált abból, hogy kit kérjen fel először táncolni s még mindig egy kis bakahadnaggal vitázott:

— Ah, a katonaság nem pálya. Mit csináltok ti? Szép ruhában jártok, kurizáltok. Improduktív emberek vagytok.

A hadnagyocska szelíden mosolygott, s mintha a távolból valami szomorú, fekete zászlót lengettek volna feléje, szent meggyőződésselmondotta:

— S meghalunk.

Veréb fölényesen kacagott:

— Háhá, a kávéházban, mert háború, az sohasem lesz!

Isteni éjszaka volt. Mintha a Nyomorúság, a Szükség és Gond megbújtak volna valahol szégyenlősen és félve. Boldogság és gondtalanság terítette ki szárnyait az emberek lelkében. Lehet, hogy a huszonnyolc érettségizett diák szívéből csapott ki a derű és jókedv, mert ők úgy feküdtek reá mámoros kedvükkel az egész világra, mint a szerelmes, ki viharzó, mámoros, első ölekezésben borul reá a kék vizek fölött sikló gondolában csillagfénytől és csóktól részeg kedvesére.

Szentmártoni kábultan járt a teremben. Mikor csak lehetett, Lucival táncolt, s ha egy pillanatra pihent a leány, azonnal mellette volt és nézte. Semmiségekről diskuráltak. Egy nagyon gazdag és szép barna fiú kedves szellemességeket mondott a Luci mamájának, a főispánné is oda figyelt és kegyesen méltóztatott mosolyogni. Luci csak a végét hallotta, nagyszerűen mulatott s elkezdett a barna fiúval csevegni. Szentmártoninak megint szívébe markolt délelőtti gondolatainak minden keserősége; savanyú és kedvetlen volt.

A szünóra előtt még táncolt Lucival, fájt a szíve, szerette volna a leánynak megmondani, hogy nagyon-nagyon szereti, de az folyton kedves semmiségeket csa-csozott, Duci és Nuci felé mosolygott, s a fiú erőszakkal csukta vissza szívébe a szavakat.

A gyönyörű, rózsaszín szegfű bágyadtan hajtotta le szirmait a forró leánykebelre és felszívta magába az

üde bőr parfümjét. Elkérte a leánytól, elnézett a semmibe az emberek feje fölött és megindult a kijárat felé. Egy felajzott húr lepattant szívének hegedűjéről és szomorúan búgta: „Ennyi az egész.” A hervadt szegfű, mely egyedül őrzi a soha meg nem ismétlődő első szerelem isteni illatát.

Az asztaloknál kezdtek vígan lenni. A diákok hangosak voltak, ittak és örök barátságot esküdtek egymásnak. Bokai bácsi egészen készen volt már. Öklére támasztotta fejét s mély érzéssel búgta: „Fekete szárú cseresznye, rabod lettem szép menyecske.” Gradivó úr műértően tercelt s gonddal töltött a poharakba, Juhari bácsi elégedetten dörmögött a nótához.

A gesztenyefák árnyékában Pirike Szalontaival sétált. Mikor sötétbe értek, az asszony mindig tűzben égve csókolta a fiú tüzelő száját.

A bálterem közönsége is helyet foglalt az asztalok mellett, s a cselédek, kik eddig az ablakokon kandikáltak be, most az asztalokra báméskodtak. Egy-egy sötét sarokban kocsisok enyelegtek, s a leányok élesen visítottak.

A banda a főispánné asztala mögött muzsikált, a leányok összehúzták sáljukat a keblükön és megborzongva mártották nyelvüket a borospohárba.

Szentmártoni bódultan nézte az embereket. Valami hideg szél csapott agyába, s idegennek érezte itt magát.

Mintha komor, szürke fal meredt volna fel előtte, melynek láthatatlan másik oldaláról valami érthetetlen zúgás áradt feléje, az ismeretlen Élet kérlelhetetlen és örök ütemű zakatolása.

Ügy érezte, hogy neki kell rohannia a kerítésnek és átvetnie magát rajta; látnia kell, tudnia kell, hogy mi van túlfelől.

Odament a fiúkhoz és búcsúzott. Szalontait megkeverte a fasorban.

— Isten veled — mondotta, és megsókolta legjobb barátját. A két fiú átölelte egymást, Szalontai meghatva ismételte:

— Isten veled, barátom. A viszontlátásra.

Pirike is kezét nyújtotta, drága asszonyszívében túláradt az érzés, és megsókolta a fiút.

Szentmártoni megindult. Mikor a sötétbe ért, még egyszer visszapillantott. Elmosódva nézett felé a Luci képe, s úgy érezte, hogy szíve fölött a hervadt szegfű elmaradt társa után zokog.

A sötét utcán bódultan jött végig, utanasuhant a zene, s a fákon átszitált egy csengő női hang.

A kollégium elé ért, megállott, kitérte karjait, ráborult az öreg falra és sírt-sírt.

Hangtalanul kiáltott a lelke: „Ó, ifjúság, te csodás szépségű ezeregyéjszaka, miért készülsz elhagyni? Érzem, hogy fogod már szívemnek kilincset, hogy hűtlenül mosolyogva kilebbenj belőle és örökre elfelejts.

Ifjúság, ifjúság, elillansz, elszállsz rólam, mint valami felséges illat, és én itt maradok árván, mint egy eljátszott viaszbab!”

Sokáig-sokáig állott itt kábultan és gondolat nélkül.

A tímárok bástyáján rekedten visított egy vén kúvik, Szentmártoni felkapta fejét, megfeszültek izmai, becsapta szívén a kapukat és bezárta a múltat.

Indult. Egy óra múlva a hűvös hajnalon vonaton ült. Zsebében tíz forinttal, a hervadó szegfűvel, és elnyelte sodró, zavaros árával az Élet.